

postmodum praeliis Carolus superavit, eumque postremo captum victor obtinuit. Aliquando sane dum Carolus idem excelsa, ut assolet, inthronizatus arce discumberet, pauperes vero, quos alebat, solótenus ignobiliter residerent, rex qui remota procul ab imperatore mensa prandebat, talia per nuntium legata direxit: Dum vester, inquit, Christus sese perhibeat in pauperibus recipi, qua fronte persuadetis nostra sibi colla submitti, quem vos ita despicitis; eique nullam honoris reverentiam exhibetis? Ad quod imperator corde compunctus erubuit: et ex ore gentilis hominis evangelicam prodire sententiam vehementer expavit. Ait enim Dominus: « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis » (*Matth. xxv.*) Lætatus ergo rex dum a tali correptus, utpote qui necdum fidei rudimenta perceperat, jam fidei fructum, misericordiae scilicet opera prædicabat.

Illud præterea summo opere notandum est, quia pedes lavare pauperibus saluberrimum est. Unde Dominus ait discipulis: « Si ergo Dominus et magister vester lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes? » (*Joan. xiii.*) Et ut hoc mandatum firmiori adhuc auctoritate statueret, eorumque mentibus hoc arctius inculcaret, adjecit: « Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita et vos **210** faciatis (*Ibid.*) » Nam cum pauperum pedes in ejus qui præcepit devotione lavantur, lavantis profecto et anima simul et corpus a peccatis abluitur. Unde et Petrus ait: « Domine, non tantum pedes meos, sed et manus, et caput (*Ibid.*) » Cur itaque Petrus non alia corporis membra eam pedibus præter manus et caput obtulit, nisi quia per hæc, opera corporis et cogitationes mentis expressit? Caput enim pro mente, manus vero pro totius ponitur corporis actione.

Porro Mainardus venerabilis Sylvæ Candidæ episcopus mihi retulit quia Nicolaus papa, piæ memoriæ, qui ante triennium ex hac in Domino luce migravit, nunquam in toto anno prætermittebat diem, quin pedes duodecim pauperibus semper ablueret. Quod si facere per totum non occurreret diem, lucidum pietatis opus explebat in nocte. Sed quoniam de privilegio misericordiae, et eleemosynarum dignitate plus mihi datur videre quam dicere, in ejus præconium libet breviter exclamare.

A

B

C

D

CAPUT VIII.

Laus eleemosynæ.

O virtus eleemosynæ, quæ velut fluentum fontis irrigui, et peccatorum inquinamenta detergis, et æstuantium vitiorum flammam exstinguis? O felix eleemosyna, quæ de gehennæ barathro tenebrarum filios extrahis, et a loptatos luci perpetuæ regnis cœlestibus introducis! Tu de manibus pauperum volas in cœlum, et illic tuis amatoribus parās hospitium. Si vinum es, non coacescis; si panis, non emittis mucorem; si caro, vel piscis, non verteris in putredinem; si vestis præterea, nullam contrahis vetustatem: recens jugiter servaris et nova, et mox ut tuus oblator obierit, ad eum illico multiplicata reverteris. Tu de jacentibus sub criminum squalore conspicuos; tu de damnabilibus sanctos, tu facis de gentilibus Christianos. Quod nimirum Cornelius præbat, ejus eleemosynæ ad divini conspectus culmen ascenderant (*Act. x.*)

O dives eleemosyna, quæ tuis amatoribus præces hæreditatem immarecensibilem, et cœlestis curiæ dignitatem! O miranda misericordiae virtus, quæ peccatorum omnium rubiginem purgat, frementium vitiorum incitamenta mortificat, et splendore cœlestis gratiæ tenebrosas hominum mentes illustrat! Hæc Deum facit hominibus debitorem, ut regnum sibi cœlorum non jam quasi quod alienum est, quærant: sed vel uti quod sui juris est, audacter invadant. O felix misericordia, quæ de miseria quidem nasceris, sed veram tuis executoribus beatitudinem paris! Tu negotiatrix omni mangone prudentior, quæ terrenis mercibus cœlestia comparas, et transitoriis æterna permutas. Felices munditiæ tuæ, in quibus datur hospitium, suscipitur habitaculum, præbetur panis exiguus, recipitur regnum, porrigitur nummus, comparatur aula cœlorum.

Inter cæteras ergo virtutes, venerabilis frater, quibus sanctitatis tuæ non ambigimus florere prudentiam, hanc specialiter arripe, in operibus te pietatis exerce, misericordiae semper visceribus afflue: ut qui nunc Christi pauperibus misereris, a Christo postmodum misericordiam consequaris.

Sit nomen Domini benedictum.

211-212 OPUSCULUM DECIMUM.

DE HORIS CANONICIS. AD T. . . VIRUM CLARISSIMUM.

ARGUMENTUM. — Canonicarum horarum originem, et mysteria declarat, earumque utilitates enumerat. Quapropter hortatur virum quemdam nobilem, ad quem hunc libellum mittit, ut canonicas horas audire, aut ipse recitare non negligat, nullisque occupationibus a tam pio opere avocari se patiatur; officium quoque B. Virginis eidem magnopere commendat.

Domno T. . . viro clarissimo, PETRUS peccator mortalius orationes in Christo.

Dum tecum, dilectissime, in episcopali Ravennæ palatio colloquens, nonnulla tibi vivendi præcepta

suggererem, atque ad religionis studium quibusdam te exhortatiunculis provocarem, tandem ad hoc processit oratio, ut assererem canonica septem horarum officia ab omnibus Christianis fidelibus Deo quotidie quasi quoddam servitutis pensum debere persolvi. Sed quod tunc lingua decurrente profatum est, apicibus tradere necessarium duxi; ne quod ad momentum simplicibus verbis audisti, facilius excidat, sed subjectum oculis per styli currentis articulum memoriae tenacius inhaerescat.

CAPUT PRIMUM.

Peccatorum effectus.

Septem plane sunt principalia vitia (*Consule scholia ad calcem opusculi*), ex quibus ceterae vitiorum pestes oriuntur: quae nimirum sunt superbia, avaritia, vana gloria, ira, invidia, luxuria, tristitia. Haec itaque, quia causa sunt omnium et origo malorum, sub eodem numero suos habere noscuntur effectus: septem videlicet criminalia peccata, id est, adulterium, homicidium, furtum, perjurium, falsum testimonium, rapinam, et blasphemiam. In quibus videlicet tam certa, tam manifesta mors est animorum; ut quisquis in quolibet horum deprehensus obierit, evadere damnationis aeternae sententiam nullatenus possit. Rursus septem sunt levia, minimaque peccata, in quibus non solum peccator, sed et justus quisque quotidie labitur, etiamsi in excelso jam perfectionis culmine stare videatur. Quae profecto sunt, cogitatio, ignorantia, inconstantia, necessitas, infirmitas, oblitio, obreptio: per quae videlicet in quotidiana semper conversatione delinquimus, atque ideo contra peccati vulnera quotidianae curationis necessario remediis indigemus. Unde scriptum est: « Septies in die cadit justus, et resurgit (*Prov. xxiv.*) » Qui nimirum et septies cadere, et tamen justus esse describitur: quia justus esse etiam peccando non desinit, dum non ex proposito, sed ex humanitatis fragilitate delinquit.

Propter haec igitur septem levia, parvaque peccata, quae pro fragilitatis humanae debilitate cavere non possumus, hoc ex magisterio Spiritus sancti a piis Ecclesiae doctoribus institutum est, ut vota nostra Deo per unumquemque diem septies persolvamus. Haec sane septem canonicarum horarum officia, quasi septem baptismatum lavacra, in sanctae Ecclesiae sunt gremio constituta: ut septem offensionum maculas, quas ex quotidiana vitae hujus conversatione contrahimus, totidem, ut ita loquar, orationis quotidianae fluentis expiare curemus; quatenus assiduum corruptibilis vitae pulverem satisfactionis aura decutiat, et mundanae conversationis lutum superfusae orationis frequens unda detergat.

CAPUT II.

Horae autem, e quibus loquimur, sunt haec: Matutinae videlicet, Laudes, quae inter diluculum incipiendae sunt et auroram: deinde, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperum et Completorium. Dicendum est autem quot psalmos uniuscujusque horae officium teneat, et cur praescripto numero non in-

A Ira sit, vel excedat. Matutinum denique quinque laudibus constat, quatuor videlicet psalmis et uno cantico. Et congrue dum diurna lux erumpit, Deo **213** laudes offerimus, quia sub exterioris lucis specie solem justitiae Christum nostris dilucentes cordibus exspectamus, et tanquam adveniienti jam sponso tota gaudens atque tripudians occurrit Ecclesia. Sic quinque laudibus, ac si totidem acceptis lampadibus adornata, et velut ultimae jam excitationis clamore in cordis aure concepto: ecce sponsus venit, exire obviam ei, consequenter illud evangelicum specietenus impleatur: « Tunc surrexerunt, inquit, omnes virgines illae, et ornaverunt lampades suas. (*Ibid.*) »

Quod autem in hujus matutinae laudis officio canticum quotidie psalmis adjungitur, utriusque vitae, contemplativae scilicet et activae, mysterium redolere videtur. Psalterium quippe, vas videlicet in modum deltae factum, per decem cordas plectro pulsante crispatur; canticum vero solo duntaxat organo vocis exprimitur. Quapropter illud, quia manibus indiget, operationem ac per hoc activam denotat vitam; istud vero quia ad jubilum pertinet, contemplativam. Et quoniam contemplationi paulisper, et ruptim vix ad momentum insistere possumus, jugiter autem in activae conversationis administratione versamur; jure pluribus psalmis, unum tantummodo canticum interponimus. Sicut enim a pie operationis exercitio ad contemplationis culmen ascendimus, et, post speculationis intimae brevissimum punctum, mox ad ejusdem activae vitae ministerium declinamus; nimirum ut contemplatio nostra et ab activa vita incipiat, et in eadem necessario terminetur; sic psalmis canticum nec praeposimus, nec omnino supponimus; sed altrinsecus positus hoc semper penultimum collocamus.

Porro autem quia per quatuor totius videlicet anni tempora, corpus nostrum ex quatuor nihilominus compositum elementis, actionis exercitio fatigamus, idcirco quatuor psalmos in hujus matutinalis officii celebratione concinimus. Quia vero in speculationis excessu unum solummodo, quod procul dubio Deus est, quaerimus, unum aequae canticum non immerito decantamus. Quod autem et Zachariae canticum in fine synaxis adjicitur, et quia desinentem, et imminente jam Novo Testamento factum fuisse cognoscitur, ipso etiam quod dicitur tempore mystice testatur, et noctem praecessisse vitiorum et diem, sicut Apostolus perhibet (*Rom. xiii.*), appropinquare virtutum. Et haec quidem de matutinis laudibus compendiosius praelibata sufficiant.

CAPUT III.

Cur in prima hora recitetur symbolum.

Primae autem horae, tertiae, sextae et nonae ternis aequae psalmis continentur officia, sed a modernis primae horae congruenter catholica fides additur, quam Athanasius videlicet, Alexandrinus episcopus, divino suggerente Spiritu, sincerissime tradidisse cognoscitur. Nam quia fides fundamentum est, ex

origo virtutum, recte canticum fidei primæ horæ conjunctum quodammodo diei totius obtinet **214** principatum. Enimvero trium horarum, tertiæ scilicet, sextæ, vel nonæ officia, ex Danielis prophetæ nōscuntur ad nos emanare doctrina : qui nimirum sanctus, sicut ipsius testatur historia, in cœnaculo suo conversus ad Hierusalem tribus horis in die precum vota Domino persolvebat.

Accedit autem tertiæ horæ, quod longe est excellentius, quia in ipsa Redemptor noster, juxta Marcum, legitur crucifixus (*Març. xv*), eademque diei hora apostolorum pectora mirificus sancti Spiritus recreavit adventus (*Act. ii*). Sexta quoque hora hoc habere privilegium noscitur, quod in ea Petrus supra cœnaculum nihilominus constitutus oravit (*Act. x*), et sub diversorum animalium, reptiliumque **B** figura, omnium salutem gentium mystica revelatione cognovit : eademque hora Salvator noster, sicut alii testantur evangelistæ, rêvera in patibulo crucis est pro omnium salute suspensus (*Matth. xxvii*; *Luc. xxi*).

Verum ne quis forte suspicetur sanctos evangelistas, sicut videntur in verborum prolatione dissidere, ita etiam sensibus a semetipsis invicem dissentire, breviter dicimus; quia Marcus hora tertia crucifixum Dominum linguis asserit Judæorum; cæteri autem evangelistæ sexta hora suspensum perhibent affixione clavorum. Hora siquidem tertia clamavere, dicentes : *Crucifige, crucifige*; ac perinde Judæi crucifigere judicio, quem postmodum milites affixerunt suspendentes in ligno. Nona quoque **C** hora proprii honoris titulo non privatur, dum in ea Dominus consummato passionis suæ mysterio, spiritum emisisse describitur.

Hæc igitur horæ, quæ inter cæteras diei horas habentur egregiæ, et sic propriis singulæ privilegiis, tanquam primates in turba specialium dignitatum quodammodo videntur infulis insignitæ, ternarii a se invicem numeri sunt intercapedine sequestrate; ac perinde dum in earum singulis laudum vota persolvimus, eum nos colere, qui unus in Trinitate permanet, per ipsa quoque temporum curricula demonstramus. Quod autem per has quatuor horas non iidem psalmi apud diversos Ecclesiæ ordines depronuntur; ut nimirum apud clericos quidem octavus **D** decimus post centesimum sub incisionum suarum descriptionibus currat; in monasteriis autem cantica graduum consuetudinem teneant; si rem diligenter inspicimus, congruenter utrumque fieri liquido reperimus. Nam cum prolixus ille psalmus specialiter gradientium iter, non modo per mysticum dirigat sacramentum, sed in ipsa etiam verborum superficiè viam frequentius sonet; canticum vero graduum ejusdem viæ gradus, salvo profunditatis suæ mysterio, ipsa etiam perspicui nominis expressione commendat; ad peragendum in Ecclesia Dei currentis officium utrumque perpenditur concorditer institutum. Et quia alterum ab altero intellectus varietate non discrepat, utrumlibet invi-

cem dum cantatur, a recta concordie linea non aberrat. Prima vero monachorum præter Dominicum diem convenienter a capite videtur inclinare psalterii, ut cum libri principio apte concordet diei quoque nascentis origo.

215 CAPUT IV.

Cur a clericis quinque, a monachis quatuor psalmi dicantur.

Vesperum autem non eundem psalmodum apud diversos ordines habet : nam apud clericos quidem quinque psalmos amplectitur; apud monachos autem quatuor solis expletur. Neutrum tamen ratione vacare cognoscitur, si dignæ discussionis indagine perquiratur. Nam de quinque vespere psalmis hæc eadem non absurde ratio redditur, quæ et superius absoluta de matutinis habetur. Nam quia **B** humani generis judex nocte venturus sit, ipso docente cognoscimus (*I Thess. v*), sed qua noctis hora, videlicet utrum media nocte, an galli cantu, an mane veniat, quia perhibente ipso, sicut fur venturus est, ignoramus; recte ergo sicut in matutina, ita nihilominus in vespertina laudis officio, sponsum suum sancta electorum Ecclesia præstolatur, quæ per numerum est quinque prudentum virginum congrue designata : cui nimirum dum quinque psalmos bonis operibus ornata conjubilat, accensis quasi totidem lampadibus in ejus occursum lætabunda festinat. Qui vero quatuor psalmos instituit, ad hoc, nisi fallor, spectasse credendus est, quia sicut quatuor sunt vigiliæ militares, ita nihilominus et quatuor **C** principales noscuntur esse virtutes, justitia scilicet, fortitudo, temperantia atque prudentia. In quibus utique per nocturnam mortalis hujus vitæ caliginem jugiter vigilandum est, et in procinctu spiritualis militiæ, in cujus arma juravimus, pro castris nostris longanimiter standum, et infatigabiliter decertandum. In hoc igitur vespertinae laudis officio per quatuor quos modulamur psalmos instruimur, ut erga quatuor virtutum custodiam pervigiles excubeamus.

Canticum quoque **B**. Dei Genitricis non incongrue vespertino copulatur officio. Illa siquidem velut eniense jam longo præteriti sæculi die, sub ipso scilicet mundi vesperascentis occasu, mox ut lumen æterni Verbi felicitis vulvæ flore concepit, protinus in vocem divinæ laudis erupit : « Magnificat, inquit, anima mea Dominum (*Luc. i*). » Ad instar ergo illius, quæ mater est Christi, et tota universalis Ecclesia, quæ Christianorum utique mater est, quæ et idipsum lumen portat in mente, quod dudum gestavit in ventre, ad vesperascente jam die, digna Deum laude magnificat, et de collatis beneficiis gratias agens, spiritus ejus in Deo salutari suo gratulabundus exultat.

CAPUT V.

Cur tres psalmi dicantur a monachis.

Completorium quoque hæc diversitas variat, quod apud monachos quidem tribus, apud clericos autem quatuor psalmis constat. Sed de quatuor psalmis

eadem nihilominus ratio est reddenda, quæ et de vespertinæ laudis officio est superius absoluta; videlicet ut per quadrifidæ psalmodiæ numerum doceamur **216** arripere totidem consequenter arma virtutum: quibus accincti et latrocinantium vitiorum terga perfodere, et hostiles insidiatorum spirituum valeamus impetus propulsare. Huiusmodi nempe enarrat excubias Scriptura, cum dicit: « En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: unicuique ensis suus super femur propter timores nocturnos (*Cant. 1*). » Ex debito autem reddendæ rationis super tribus psalmis sancta nos Trinitas expedit; sub cuius nimirum signaculo peractum diem completorium claudit. Sicut enim primæ horæ officium, ut prætaxatum est, S. Trinitatis fidei dedicatur, ita et completorium in ejusdem S. Trinitatis assertionem concluditur, ut cui totius diei cursus militare dignoscitur, in eum peractæ tandem lucis clausula terminetur. Hæc itaque de diurnis horarum officiis succincte perstrinximus, ut ad quid institutæ sint, vel cur sub præfixo psalmodiarum calculo terminentur, enucleatius pandere possimus. Quisquis itaque septem hæc canonicorum horarum officia, quotidiana Deo devotione persolverit, si a gravibus illis criminibus omnimodis alienus, a levibus quoque septem, quæ superius enumerata sunt, in quantum humana fragilitas patitur, cum Dei subvenientis auxilio temperavit, ab his quæ cavere non potest, ut confidenter dicam, in exâmine tremendi iudicii absolutus erit; et quia nunc Creatori suo non negligit injuncta suæ servitutis obsequia reddere, tunc libera conscientia cum B. David, atque alacri poterit voce cantare: Septies, inquit, in die laudem dixi tibi, Domine Deus meus, ne perdas me (*Psal. cxiii*).

CAPUT VI.

Quod continua Ecclesiæ oratio esse debeat.

Et quoniam ad continuæ orationis instantiam excitat nos evangelica tuba, dicens: « Quia oportet semper orare, et nunquam deficere (*Luc. xviii*). » Et Apostolus: « Sine intermissione, inquit, orate (*I Thess. v*). » Et hoc non solum die, sed et in nocte præceptum ecclesiasticæ impleat disciplina, diligentissime procuratum est, ut duodenis psalmis nocturnæ vigiliæ transigantur. Durum quippe fuerat, ut ægroti, sive prægnantes, ac quælibet ætatum sexuumque diversitas, sicut in die per nocturna quoque horarum intervalla consurgeret, atque ad Ecclesiam festinaret.

Ut ergo laborem Ecclesiæ magistra discretio temperaret, exquisitum, atque altioris consilii dispensatione statutum, ut juxta nocturnarum horarum numerum nihilominus ad vigilias duodenis decurreret ordo psalmodiarum: ut quodammodo tota nox in oratione videretur expensa, dum totidem psalmos orando persolveret, quot videlicet horis et ipsa constaret. Hoc nempe nocturnum designat officium Propheta, cum dicit: « Media nocte surgebam ad confitendum tibi (*Psal. cxviii*). » Quanquam et hæc omnia, octo

videlicet officia quæ descripta sunt, ita possint æqua paritate distribui, ut ex his nocti quatuor etiam diei competenter videantur aptari; quatenus vespere, completorium, nocturnum, matutina laus ad noctem; prima vero, tertia, sexta et nona congrue conferantur ad diem. **217** Cui videlicet assertioni ipsa vespere ac primæ videntur astipulari vocabula, dum et vespere a stella hespero, quæ sub ipso noctis initio clarescit, denominetur; et prima, quod a se dies incipiat, perspicua nihilominus sui nominis expressione testetur. Cumque vespera noctis, prima vero diei pandat initium, consequens est, ut ab altero nocturna, ab altero diurna inchoare perhibeantur officia.

CAPUT VII.

Mensuram refectionis excedentium pœna.

Hæc plane est quadriga duplex, in qua nunc ad ecclesia regna festinans, sancta vectatur Ecclesia: in hac denique quadriga iter diei, noctisque percurrens, illis qui diei sunt: Currus Dei decem millia multiplex (*Psal. Lxvii*), jam Deum laudando jungitur, quem postmodum videndo per speciem, eorumque felici consortio perfuetur. De quibus profecto per prophetam dicitur: « Quia non cessabunt nocte ac die clamare, dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth: Qui est, et qui erat, et qui venturus est omnipotens (*Apoc. iv*). » Quanquam igitur tota justi vita oratio sit rationabiliter asserenda, tamen et nos infirmi mandatum semper orandi a nobis impleri jure confidimus, si canonica hæc ecclesiasticæ institutionis officia quotidie persolvamus. Apud Gallias autem (ut specialis viri relatione didicimus) religiosi cœnobiorum Patres videntes plerosque fratrum iraditam a B. Benedicto (cap. 59) mensuram refectionis excedere, nec se posse intra præscriptum regularis diarii limitem cohibere, cautum duxerunt, ut constitutis quibusque horarum officiis, et alios adhuc psalmos apponerent; quatenus victus remissioris excessum augmento valeant compensare psalmodiarum.

At hic forte stomachatus inquit: Quid mihi, quæso, cum regula monachorum? Quid ad me et illa condiscere, quæ non expedit nosse? Sed qui quælibet suscipit tractare materiam, non illi duntaxat, cui mittit, debet personaliter satisfacere, sed rem ipsam ventilatis undique partibus explicare: ut sic unus edulium, quod concupiscit, inveniat, ne frustratus alter stomacho vacante discedat. Hæc igitur ecclesiasticæ institutionis officia, vir nobilissime et prudentissime, noli unquam qualibet oblivione negligere, noli certum animæ tuæ remedium quantilibet causarum sæcularium occupatus negotiis præterire. Porro si in Ecclesia vel a sacerdote potes audire, securum est; alioquin si vel eques evehens, vel ruralibus forte, sive quibuscunque laboribus exerceris, inter agendum, inter eundem vectigal Domini, quo census es, ea quæ suppetit, merce persolve. Nimirum si sunt psalmi, numerus impletur: si unus tantum, prout canon postulat, iteretur.

Quod si expers es omnimodo litterarum, sola oratione Dominica poteris implere quod optas. Hæc itaque Christianæ servitutis officia, dilectissime, non obsequium, sed debitum deputa; et non voluntati sed necessitati prorsus ascribe: ut sicut Christianum te profiteri, signum tibi crucis imprimere, nomen Domini **218** quotidie non desinis invocare; ita et hæc aliquando nullis occasionum obicibus audeas præterire

CAPUT VIII.

De viro quodam pio et canonicarum horarum studioso.

Ut autem salutaribus exhortationibus facilius acquiescas, quod in ipso nuper ad vos itinere gradus didici, breviter explicabo. In Fanensi namque suburbio, tertio videlicet a mœnibus lapide, vir quidam habitat, et ordine simul et facultate mediocri: qui nimirum casu illic me adesse cognoscens, festinus accessit, et inter cætera castitatis quoque suæ munditiam, quam cum uxore servabat secretius indicavit. Monachus enim quidam ejus utique patruus uxorem illius sibi perhibuit aliquando pertinere, qui tamen præ simplicitate nimia, nonnullos etiam extraneos, propinquos consueverat appellare. Tunc ille verbum hoc lætus arripuit, et deliberans, ait: Melius est denique certæ castitatis nitore clarescere, quam sub incerti semper incestus formidine palpitare. Hic itaque canonicas horas, et ecclesiastica, cum potest non facile omittit officia: consuevit etiam per annorum jam plura curricula ad monasterium S. Paterniani quod prope muros ejusdem urbis positum est, præcipuis festivitibus properare, et nocturnas illæ audire vigilias. Quod nimirum tam constanter agit, ut nec pluviarum inundatio ventuosa compescere, nec hiemalis possit asperitas retentare. Sæpe autem maligni spiritus eum in ipso itinere, ut terreatur, inclamant, et strepitum quidem diæ vocis emittunt, sed cujuslibet corporeæ formæ speciem non ostendunt.

Ante annum autem nocte quadam dum ad prædictum monasterium properaret, ecce lupi simul et canes, furentiumque animalium diversa portenta facto agmine insurrexerunt in eum, et ululantes undique, et oblatrantes rabidis eum aggressi sunt morsibus atrectare. At ille vix tandem ex eorum dentibus pallio simul et pileo nudatus evasit. Necdum autem ad vigilias signa sonuerant; cumque perveniens, clausas adhuc fores monasterii reperisset, ante limen se protinus in oratione prostravit. Diutius autem oratione protracta, tandem surrexit, et quod amiserat pallium simul et pileum juxta se jacere projectum vehementer expavit. Quod nimirum utrum per angelos factum sit; an ipse eruentus prædo diabolus, quod abstulerat, reddidisset invitus, dubitari potest. At non absurde crediderim, ut ipse malignus hostis, quod abstulerat, compulsus sit restituere, atque ad confusionis et ignominie suæ cumulum, ei quem læserat, coactus sit ministrare.

CAPUT IX.

Orationis efficacia quanta.

Alio quoque tempore idem, de quo loquimur, vir ad prædictum monasterium nocturno silentio properabat, ad rivum autem **219** qui interfluebat perveniens (cui scilicet Argilla vocabulum est), quia aquis tunc excrecentibus intumuerat, transvadere non potuit: qui se protinus in orationem dedit, et qua completa, mira res, in ulteriori ripa se transpositum reperit. Hæc autem, vir prudentissime, idcirco tibi referenda per ordinem duximus, ut quanta super eos cura omnipotens Deus invigilet, qui ecclesiasticis occurrunt reverenter officiis, liquido monstrarem. Pudeat ergo prudentiam tuam canonicas horas negligenter omittere, quas et sanctam rusticitatem audis cum tanta gloria celebrare: imo cujus spiritus in amore Dei paulo ferventius inardescit, ad hoc etiam extenditur, ut horas beatæ Dei Genitricis audire quotidie non gravetur. Et quia se occasio præbuit, quid etiam ex hac fraterna relatione didicerim, mihi quidem non pigrum est scribere, si modo te non pigeat audire.

CAPUT X.

Horarum B. Virginis efficacia quanta.

Clericus enim quidam multis erat peccatis obnoxius, et præcipue carnalis illecebræ fetoribus inquinatus: qui tandem languore correptus, atque ad extrema perveniens, tremefactis visceribus expavescere, et accusante conscientia, divinum cœpit judicium medullitus formidare: cumque spem in se nullius boni operis inveniret, totum se protinus ad postulandum B. Mariæ semper virginis auxilium contulit, et sub ejus patrocinium importuna cordis anxietate confugit, hujusmodi fere verbis insistens: Non ignoro, inquit, o beata regina mundi! quia te in multis offendi, et castitatis, atque virginitatis, cujus tu mater es, ego in meo corpore signaculum violavi; innumeris etiam peccatorum sordibus involutus sum, nec dignus invenior, te totius munditiæ principem pollutis labiis invocare: verumtamen, o janua cœli, fenestra paradisi, vera Mater Dei et hominis, tu mihi testis es, quia septies in die laudem dixi tibi, et quamvis peccator, quamvis indignus, omnibus tamen canonicis horis tuæ laudis obsequium non fraudavi.

Cumque hujusmodi verba clericus protulisset, **220** decumbenti postmodum piissima Dei Genitrix astitit, et blande consolata, peccata sibi et dimissa ex largitate divinæ misericordiæ nuntiavit. Quod tamen nos trepidando proferimus, quia utrum juxta relationis fidem vere contigerit, ignoramus. Hoc tamen procul dubio novimus, quia quisquis quotidiana prædictis horis officia in ejus laudibus frequentare studuerit, adjutricem sibi, ac patrocinaturam ipsius Judicis matrem in die necessitatis acquirat. Hanc igitur rudem scriptunculam et incultam, dilectissime, sæpius iterando percurrere, et non qualiter, sed quid dicatur, attende: imo, ut ita loquar, non verborum culmo, vel foliis, sed medulla

potius intelligentiæ delectare. Prædictam horarum obedientiam Deo jugiter exhibe, in reliquis etiam te sanctæ conversationis studiis vigilanter exerce; quatenus si nunc sub leni jugo ejus tanquam servus cervicem cordis attriveris, inter filios postmodum hereditatis supernæ funiculum cum gloria sortiaris.

SCHOLIA.

Septem plane sunt principalia vitia, ex quibus cæteræ vitiōrum pestes oriuntur, quæ nimirum sunt, superbia, avaritia, vanitas gloria, ira, invidia, luxuria, tristitia. Non est mirandum sanctum cardinalem inter vitia capitalia, gulam non recensuisse, quam ex

anorum doctrina (quod virum doctissimum etiam latere non potuit) commemorare oportebat. Puto tamen gulæ non memisse, quoniam inferius inter levia peccata, in quæ etiam justum quemque quotidie labi ait, enumerat necessitatem et infirmitatem: sub quibus gulam, quæ ex genere suo non est peccatum mortale, contineri constat. Patet vero omnes modos, quibus in gula delinquimus, ex fragilitate oriri, dum prætextu necessitatis voluptas nobis insidiatur; ut ait Joannes Climachus, Grad. 14 et 15; Joannes Cassianus lib. ix cap. 7 De spiritu gastrimargiæ, qui huic sententiæ nostræ favere videtur, dum ait: Infirmitas carnis ad puritatem cordis non officit, si hæc tantummodo, quæ fragilitas, non quæ voluptas exigit, usurpentur.

Sit nomen Domini benedictum.

221 222 OPUSCULUM UNDECIMUM

LIBER QUI APPELLATUR, DOMINUS VOBISCUM. AD LEONEM EREMITAM.

ARGUMENTUM. — Leonem miræ sanctitatis eremitam super quadam dubitatione quid sentendum sit, consultit; an scilicet, ut nonnullis videbatur, cum quis in cella solus officium recitaret, illas particulas, Dominus vobiscum, et Jube, domne, benedicere, tanquam unius personæ non convenientes, omittere deberet; ipse contra sentire se ait multis rationibus, ad ejus tamen sententiam confugit. Ad extremum in solitudine laudes effunditur.

Domno LEONI amore supernæ libertatis incluso, PETRUS peccator monachus quidquid servus, et filius.

Non ignorat sanctitatis vestræ prudentia, dilectissime Pater, quia te non quatenusque complicem, vel amicum; sed te patrem, te doctorem, te magistrum, et dominum electum mihi præ cunctis pene mortalibus habeo; meque tuæ orationis instantia, apud divinas aures misericordiæ locum invenire confido. Eius quid amplius dicam? Quandoquidem meum te angelum esse constitui, ut in dubiis rebus quodcumque hæsitanti ac seiscitanti mihi consilium ex tuo ore procederet, ita protinus indubitanter acciperem ac si vox mihi cælestis oraculi angelitus intonaret: atque ideo si quando scrupulosæ ejuslibet rei mihi subrepat articulus, antequam te consulturus accedam, hoc apud me divinam imploro clementiam; ut te quasi suæ voluntatis organum faciens, tuo mihi ore præcipiat quid me facere in objecta ambiguitate decernat: quam et nunc quoque consuetudinem tenens, hoc a te docendus inquiri, quod a nullis sæpe quasi responsurus inquiringibus exigor. Nonnulli enim fratres eremiticæ sectatores vitæ frequenter interrogant, cum singulares in cellulis commorantur, utrum illis liceat dicere, Dominus vobiscum; Jube, domne, benedicere: atque ipsi, ut sunt soli, juxta morem ecclesiasticum sibi debent respondere. Quidam enim inter se quasi ratiocinantes, dicunt: Nunquidnam a lapidibus, aut tabulis cellulæ petenda est benedictio? aut illis dicendum est, ut Dominus sit cum eis? Quidam autem, si quomodo ecclesiasticæ traditionis ordinem deserant, se

peccare, tanquam qui pensum divini servitii minuunt, perimunt. Unde nobis, dum solutio quaeritur, ad peregrinationem potius mens æque nescia provocatur. His itaque quaestionum vallatus angustiis, ad angelum meum juxta consuetudinem redeo, ad fontem non Tullianæ eloquentiæ, sed divinæ potius sapientiæ trito calle recurro.

CAPUT PRIMUM

Quod sancta simplicitas, mundi philosophis jure præfertur.

Platonem latentis naturæ secreta renantem respuo, planetarum circulis metas, astrorumque meatibus calculus affigentem: cuncta etiam spherici orbis climata radio distinguentem Pythagoram parvipendo: Nichomacium quoque tritum ephemeridibus digitos abieco: Euclidem perplexis geometricalium figurarum studiis incurvum æque declino: cunctos sane rhetores cum suis syllogismis et sophisticis cavillationibus indignos hac quaestione decerno. Tremant gymnici suam jugiter amore sapientiæ nuditatem: quaerant peripatetici latentem in profundo puteo veritatem. Ego summam a te quaero veritatem, illam videlicet, quæ de terra orta est, non jam in puteo ignobiliter latitantem, sed omni manifestatam mundo, perpetua in caelis majestate regnantem. Quid enim insanientium poetarum fabulosa commenta? Quid mihi tumentium tragicorum cothurnata discrimina? Desinat jam comicorum turba venena libidinum crepitantibus buccis effluere. cesset satyricorum vulgus suos clarnos captoriae detractionis amaros dapibus onerare: non mihi Tulliani oratores accurata lepidæ urbanitatis trutinant